

تحلیل تجارب زیسته دانشجویان دانشگاه فرهنگیان از تحریم‌های اقتصادی آمریکا بر علیه نظام جمهوری اسلامی ایران

محمود محمدی^۱، رحمان محمدی^۲

۱- استادیار جامعه‌شناسی گروه علوم انسانی و اجتماعی دانشگاه فرهنگیان البرز

۲- دانشجو معلم رشته آموزش تاریخ دانشگاه فرهنگیان پردیس حکیم فردوسی البرز (نویسنده مسئول)

چکیده

این مقاله به تجربیات زیسته دانشجویان دانشگاه فرهنگیان از تحریم‌های اقتصادی آمریکا بر علیه نظام جمهوری اسلامی ایران می‌پردازد. دولت آمریکا بیش از چهار دهه است که کشور ایران را تحت تحریم‌های سنگین اقتصادی سیاسی قرار داده است. یکی از موضوعاتی که در مساله تحریم‌ها مورد توجه قرار می‌گیرد تاثیر این تحریم‌ها بر گروه‌های اجتماعی مختلف است. گروه‌های اجتماعی در ایران تجربیات زیسته متفاوتی از این تحریم‌ها دارند. تجربیات زیسته دانشجویان دانشگاه فرهنگیان بعنوان یکی از گروه‌های مرجع در نظام تعلیم و تربیت می‌تواند بسیار مهم و تاثیر گذار باشد. این تجربیات زیسته دانشجویان در سالهای آینده بر عملکرد حرفه ای آنها در تدریس و آموزش اثر خواهد داشت. این تجربیات زیسته در سالهای آتی از طریق آموزش و تدریس در کلاسهای درس به دانش آموزان مدارس نیز انتقال می‌یابد. روش پژوهش در این مقاله از نوع روش‌های کیفی است. جامعه آماری مورد بررسی، دانشجویان دانشگاه فرهنگیان البرز هستند. نمونه آماری بر اساس نمونه‌های در دسترس از ۱۵ نفر از دانشجویان رشته آموزش تاریخ انتخاب شدند. روش جمع‌آوری داده‌ها، روش مصاحبه روایی و روش تحلیل داده‌ها، روش تحلیل مضمون بوده است. پس از جمع‌آوری مصاحبه‌ها، روایتهای دانشجویان بر اساس ۴ مضمون: ابعاد اقتصادی تحریم‌ها، ابعاد سیاسی تحریم‌ها، ابعاد اجتماعی تحریم‌ها و ابعاد انسانی تحریم‌ها مقوله بندی شدند. نتایج تحلیل روایتها نشان می‌دهد که نگرشها و گرایشهای دانشجویان نسبت به تحریم‌های اقتصادی آمریکا تا حد زیادی با سیاستهای کلی نظام جمهوری اسلامی ایران هماهنگ و هم‌جهت است.

واژه‌های کلیدی: نظام جهانی، تجربه زیسته، دانشجویان، تحریم‌های اقتصادی، دانشگاه فرهنگیان

۱- بیان مساله

تحریم^۱ عبارت است از محروم کردن یک فرد، گروه یا جامعه از برخی از امتیازاتی که می‌تواند داشته باشد. در حوزه سیاسی تحریم به معنای قطع یا محدود کردن مناسبات تجاری سیاسی به عنوان اقدام تنبیهی توسط یک یا چند دولت علیه کشوری که قوانین بین‌المللی را نقض کرده است (معین، ۱۳۹۰). معمولاً تحریم‌ها شامل اقدامات سیاسی اقتصادی یا نظامی هستند که کشورهای قدرتمند بر علیه کشورهای دیگر اعمال می‌کنند. در نظام بین‌المللی امروز تحریم یکی از روش‌های اعمال سلطه کشورهای قدرتمند غربی بر علیه کشورهای دیگر است. به عبارت دیگر شکل سلطه از تهاجم و اشغال نظامی در قرن نوزدهم و بیستم به شکل‌های جدیدتری در قرن بیست و یکم تغییر یافته است. امروزه مهمترین شکل تحریمی که کشورهای قدرتمند بر کشورهای دیگر اعمال می‌کنند تحریم‌های اقتصادی است. تحریم‌های بین‌المللی اقتصادی اغلب توسط کشورها و سازمان‌های بین‌المللی به عنوان ابزارهایی برای اعمال قدرت یا تاثیرگذاری بر رفتار دولتهای دیگر بدون توسل به درگیری نظامی مورد استفاده قرار می‌گیرد (صادقی، ۱۳۹۹: ۹). تحریم‌های اقتصادی^۲ شامل تحریم‌های تجاری یعنی محدودیتهای واردات یا صادرات به کشور هدف، تحریم‌های سرمایه‌گذاری شامل محدودیت در جریان سرمایه به کشور هدف و همچنین تحریم‌های هوشمندانه مانند بلوکه کردن کالاهای دریایی تحریم اقتصادی نخبگان حقیقی یک کشور و ممنوعیت سفر مقامات دولتی و کادرهای حزبی آن کشور می‌شود (صادقی، ۱۳۹۹: ۱۰). نابرابری‌های اقتصادی و نظامی در بین کشورهای جهان امکان این سلطه اقتصادی سیاسی را فراهم می‌سازد.

امانوئل والرشتاین^۳، جامعه‌شناس امریکایی، در نظریه نظام جهانی^۴ (۱۹۷۹) به توضیح علت و پیامد نابرابری‌های سیاسی اقتصادی کشورهای جهان می‌پردازد. او کشورهای جهان را از نظر قدرت اقتصادی به کشورهای مرکزی، کشورهای نیمه پیرامونی و کشورهای پیرامونی تقسیم‌بندی می‌کند (الرشتاین، ۱۹۷۹). تقسیم‌بندی که والرشتاین از کشورهای جهان ارائه می‌کند می‌تواند فلسفه و اهداف تحریم‌های اقتصادی را روشنتر سازد. والرشتاین ویژگی‌های اقتصادی هر یک از این جوامع را اینگونه بر می‌شمرد:

الف) کشورهای مرکزی که دارای زیرساخت‌های اقتصادی قدرتمندی همچون صنعت سرمایه و نظام بانکداری است که توانایی تولید انبوه کالا در بخش‌های مختلف را دارد. این جوامع از فناوری پیشرفته در تولید کالا برخوردار است و این امر منجر به انباشت سرمایه در این جوامع می‌شود.

¹ Sanction

² Economic sanction

³ Immanuel Wallerstein

⁴ World-system Analysis

این وضعیت اقتصادی به این جوامع امکان می دهد که در تولید و انباشت سرمایه در کشورهای دیگر مداخله سیاسی و اقتصادی نمایند. این مداخله به منظور حفظ سلطه اقتصادی و تداوم انباشت سرمایه در کشورهای مرکزی صورت می گیرد. دولت های این جوامع دارای دو کارکرد مهم در حفظ ساختار نظام نوین جهانی هستند. ۱- برخی از دولت های مرکز نقش مرکزی مسلط و «هژمونیک» را در نظام بین المللی بازی می کنند. ۲- دوم اینکه، دولت های مرکزی قدرت های نظامی عمده ای در نظام جهانی بوده و از زور برای منضبط کردن دولت هایی که قواعد بازی را رعایت نمی کنند؛ استفاده می کنند.

ب) جوامع پیرامون: این جوامع بیشتر بر پایه ی کشاورزی سنتی یا تولید مواد خام معدنی یا کشاورزی شکل گرفته اند. در این جوامع نظام صنعتی و بانکی ضعیف و عقب مانده و سرمایه انباشته چندانی وجود ندارد. فناوری های علمی در تولید کالا بسیار ضعیف است و در تولید و مصرف کالا به جوامع مرکزی وابسته هستند. دولت در این جوامع چه از نظر ساختار داخلی و چه از نظر خارجی ضعیف است و به طور عمده تحولات و ساختارهای این جوامع تحت تاثیر کشورهای مرکز قرار دارد. کارکرد اصلی این جوامع تامین مواد اولیه و خام کشورهای مرکزی است.

ج) جوامع نیمه پیرامون: این جوامع ترکیبی از خصوصیات جوامع مرکز و پیرامون را دارند. جوامع نیمه پیرامون یا در حال توسعه اند و یا به تازگی تا اندازه ای صنعتی شده اند، ولی هنوز از خصوصیات جوامع پیرامون را درون خود حفظ کرده اند. آنها هم از صنعت و هم از جوامع کشاورزی برخوردارند، اما هر دوی این بخش ها نه به اندازه جوامع مرکز قدرت دارند و نه به اندازه جوامع پیرامون ضعیف. این جوامع تا حدودی از شرایط اسف بار پیرامونی رها شده اند و در مسیر سیاستهای انباشت سرمایه جوامع پیرامون عمل میکنند. این امر موجب تاثیر پذیری دولتهای این جوامع از جوامع مرکزی است. در حقیقت جوامع نیمه پیرامونی نقش پل ارتباطی و تعدیل کننده نظام جهانی را به عهده دارند و در بسیاری از موارد به عنوان عامل انتقال سرمایه و کالا بین مرکز و پیرامون عمل می کنند یا به تولید کالاهایی می پردازند که مورد نیاز نظام جهانی است، اما این نقش ارتباطی منجر به تولید و انباشت سرمایه در جوامع نیمه پیرامون نمی شود بلکه به حفظ و تداوم تولید و انباشت سرمایه در جوامع مرکزی کمک می کنند (ودیعہ و همکاران؛ ۱۳۹۶)

این ارتباط اقتصادی سیاسی میان جوامع مرکزی، پیرامون و نیمه پیرامون، نظام جهانی سرمایه داری را همانند یک زنجیره به هم پیوند داده اند و تمامی تحولات سیاسی اقتصادی آنها به هم وابسته شده و ساختارهای آنها به هم گره خورده است. از نظر والرشترین عملکرد تمامی این ساختارها در نهایت به انباشت بیشتر و مداوم سرمایه در مرکز منتهی می شود، از این رو تفکیک مسائل سیاسی، اقتصادی یا اجتماعی به داخلی و خارجی صحیح نیست، زیرا همگی در یک نظام جهانی قرار دارند و همه کشورها اجزاء یک سیستم سرمایه داری جهانی محسوب می شوند (سلیمی، ۱۳۸۴: ۲۰۸-۲۰۹).

بدین ترتیب کشورهای مرکزی که عمدتاً جزو کشورهای غربی هستند به دلیل برتری و توانمندی اقتصادی قدرت این را دارند که در نظامهای سیاسی اقتصادی و اجتماعی جوامع دیگر مداخله نمایند این مداخله به منظور تثبیت سلطه اقتصادی و حفظ و تداوم انباشت سرمایه در جوامع مرکزی صورت می‌گیرد. بنابراین کشورهایی که از قواعد و قوانین بین‌المللی که حافظ سلطه اقتصادی سیاسی این کشورها است تمرد نمایند با مجازات، طرد تهدید و تنبیه این کشورهای مواجه خواهند شد. تحریم‌های بین‌المللی نمونه‌هایی از این برخوردهاست. شکل‌های مختلفی از تحریم‌ها و تهدیدات را می‌توان متصور شد. تحریم‌های اقتصادی، نظامی، علمی و فناوری نمونه‌هایی از این تحریم‌ها محسوب می‌شوند که کشورهای قدرتمند اقتصادی بر علیه کشورهای دیگر اعمال می‌کنند.

کشورهای غربی و سلطه‌گر از طریق این تحریم‌ها کشورهای دیگر را تحت فشار قرار می‌دهند تا در مقابل سیاستهای مداخله‌گرایانه آنها تسلیم شوند. مهمترین ابزار تهدید و تحریم کشورهای مرکزی بر علیه کشورهای ناسازگار با نظام جهانی، تحریم‌های اقتصادی است. وابستگی و ارتباط اقتصادی کشورهای جهان به جوامع مرکزی این کشورها را در مقابل تحریم‌های اقتصادی شکننده و ناتوان ساخته است.

تحریم اقتصادی که بر علیه کشورهای دیگر اعمال می‌شود معمولاً به دو دسته تحریم‌های تجاری و مالی گفته تقسیم بندی می‌شوند. در تحریم‌های تجاری به محدود کردن صادرات و ایجاد محدودیت در واردات کشورهای تحریم شونده توجه می‌شود و در تحریم‌های مالی به اختلال در جریان مالی همچون جابجایی پول و فعالیتهای مالی مرتبط با تجارت، اعتبارات بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول و از جمله آنها مسدود کردن یا مصادره دارایی‌های کشور تحریم شونده را شامل می‌شود (درخشان و جعفری، ۱۳۹۳: ۶۳). بدین ترتیب تحریم‌های اقتصادی، یکی از ابزارهای مهم سیاست خارجی کشورهای قدرتمند اقتصادی علیه سایر کشورهایی محسوب می‌شوند که در صورت بر نتابیدن سیاست‌های آن‌ها، با اعمال و وضع تحریم‌هایی چه به صورت یک‌جانبه، چندجانبه و یا بین‌المللی در صدد نیل به اهداف مورد نظر خود بر می‌آیند. اگر چه هدف اغلب تحریم‌ها تحت فشار قرار دادن دولتها برای اجرای سیاستها و برنامه‌های دولتهای سلطه‌گر است اما وضع و اعمال این تحریم‌ها می‌تواند نتایج و پیامدهای سیاسی اقتصادی و اجتماعی و انسانی قابل توجهی در میان کشورهای تحریم شونده به همراه داشته باشد. این نتایج می‌تواند از تسلیم و فروپاشی تا مقاومت و اتحاد کشورهای تحریم شونده را به همراه داشته باشد. (درخشان و جعفری، ۱۳۹۳)

بهانه کشورهای غربی در اعمال تحریم‌ها بر علیه کشورهای دیگر اجرای فصل هفتم اساسنامه سازمان ملل است که بر اساس آن شورای امنیت سازمان ملل^۵ موظف است

^۵ معمولاً اعضای این شورا کشورهای قدرتمند اقتصادی سرمایه داری هستند

زمینه های تهدید کننده صلح و امنیت بین المللی را شناسایی و متناسب با آنها تحریم های موردی را به اجرا گذارند اما با توجه به ساختار سازمان ملل و نفوذ برخی قدرتها اقتصادی و سیاسی در ارکان تصمیم آن جهت گیری تحریم ها در بسیاری موارد به سمت منافع این قدرتها متمایل شده است. علاوه بر تحریم های سازمان ملل قدرتهای سلطه گر سعی می کنند با استفاده از نفوذ سیاسی و اقتصادی خود به صورت یکجانبه یا با مشارکت سایر کشورها نسبت به اعمال تحریم علیه کشورهای که خلاف مصالح آنها عمل می کنند اقدام نمایند (منظور و مصطفی پور: ۱۳۹۲: ۲۳).

با وجود آنکه تحریم های اقتصادی توسط کشورهای قدرتمند بنا به دلایل متعددی صورت گرفته است اما باید گفت تنها کشوری که بیشترین استفاده از ابزار تحریم اقتصادی را برای تحمیل خواسته خود بر سایر کشورها داشته است کشور امریکا بوده است. این کشور در طول قرن بیستم در بیش از ۶۰ درصد موارد استفاده از تحریم به عنوان تحریم کننده اصلی یا یکی از تحریم کنندگان اصلی مطرح بوده و تلاش کرده است که در حوزه سیاست خارجی قلدربابانه خود با اعمال فشار اقتصادی بر سایر کشورها آنها را به انجام خوسته های خود وادارد. (درخشان و جعفری، ۱۳۹۳: ۳)

یکی از کشورهایی که طی ۴۰ سال گذشته همواره مورد تحریم کشورهای غربی و بخصوص امریکا قرار گرفته است نظام جمهوری اسلامی ایران است. نظام جمهوری اسلامی ایران از انقلاب اسلامی تا به امروز با تحریم های اقتصادی و غیر اقتصادی متفاوتی در برهه های زمانی مختلف، مواجه بوده و این فشارها و محدودیت های خارجی هزینه هایی را بر اقتصاد کشور و روند توسعه آن تحمیل نموده است. اما از سال ۱۳۸۴ تحریم های امریکا و متحدان این کشور به بهانه غنی سازی اورانیوم وارد دور تازه ای شد بطوری که برنامه های هسته ای ایران منافع و امنیت سیاسی اقتصادی امریکا و متحدان غربی اش در خاورمیانه را با چالشی جدی مواجه ساخته است. بنابراین تحریم های حداکثری و سختگیرانه ای را در ارتباط با ایران به اجرا گذاشت.

با بحرانی شدن موضوع هسته ای ایران دامنه تحریم ها چند جانبه و یکجانبه به صورت وسیعی افزایش پیدا کرد به خصوص بعد از ۲۰۰۶ با ارجاع پرونده ایران از آژانس انرژی اتمی به شورای امنیت پر رنگتر شد به صورتی که از ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۰ در مجموع ۱۰ قطعنامه درباب تحریم های اقتصادی از سوی شورای امنیت ملی بر علیه ایران صادر شد.

اما آنچه در مطالعه این تحریم ها مهم است تاثیرات و پیامدهای سیاسی اجتماعی اقتصادی و انسانی این تحریم ها بر گروههای مختلف اجتماعی است. اثرات تحریم ها و بخصوص تحریم های اقتصادی می تواند در ابعاد سیاسی، اقتصادی اجتماعی و فرهنگی و انسانی در بین گروههای مختلف اجتماعی مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد. گروهها، طبقات و اقشار مختلف اجتماعی تجربیات زیسته متفاوتی از این تحریم های اقتصادی دارند.

این تجربیات زیسته می تواند عملکرد سیاسی اجتماعی و اقتصادی افراد را تحت تاثیر قرار دهد و در سطح خرد و کلان بر سیاست گذاری های اقتصادی سیاسی و اجتماعی دولتها اثر گذار باشد.

این مقاله به تحلیل تجربیات زیسته^۶ دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان از تحریم های اقتصادی امریکا^۷ بر علیه نظام جمهوری اسلامی ایران می پردازد. معلمان به عنوان یکی از گروه های مرجع اجتماعی نقش مهمی در شکل دادن افکار و احساسات عمومی جامعه دارند. بدون توجه به نقش معلم هر گونه سیاست گذاری در حوزه تعلیم و تربیت عمومی با شکست مواجه خواهد شد. (رووف، ۱۳۷۹) معلمان و نقش آنها در شکل دادن به نگرشها و گرایشها و نوجوانان بعنوان نسل های آینده کشور غیر قابل کتمان است. بنابراین تربیت و آموزش معلمان همواره یکی از موضوعات مهم و اساسی برای سیاستگذاران فرهنگی و تربیتی به شمار می آید. امروزه در جامعه ما دانشگاه فرهنگیان بعنوان متولی اصلی تربیت معلم در سند تحول بنیادین به شمار آمده است (شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۰). بینش، نگرش و احساساتی که دانشجویان دانشگاه فرهنگیان از تحریم های اقتصادی امریکا دارند تاثیرات تربیتی و آموزشی مهمی بر آنان دارد. تحریم های اقتصادی امریکا بر جهت گیری ها، گرایش ها و قضاوت های سیاسی اقتصادی دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان تاثیرات غیر قابل انکاری دارد. این تجربیات زیسته در سال های آینده عملکرد حرفه ای و آموزشی آنها را تحت تاثیر قرار خواهد داد و از طریق تدریس و آموزش به نسل های آینده انتقال خواهد یافت. بدین ترتیب تجربیات زیسته دانشجویان دانشگاه فرهنگیان از تحریم های امریکا بر علیه نظام جمهوری اسلامی ایران می تواند اطلاعات ارزشمندی از نگرشها قضاوتها و جهت گیری های دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان را در اختیار سیاستگذاران و برنامه ریزان و فعالان حوزه تعلیم و تربیت و همچنین مدیران سیاسی دولتی قرار دهد. بنابراین هدف این مقاله واکاوی ابعاد سیاسی اجتماعی و فرهنگی تحریم های اقتصادی امریکا در میان دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان است. بر این اساس سوال اصلی این مقاله را می توان اینگونه طراحی کرد که تجربیات زیسته دانشجویان دانشگاه فرهنگیان از تحریم های اقتصادی امریکا چگونه است؟ در ذیل این سوال می توان به این سوالات نیز پاسخ داد که دانشجویان دانشگاه فرهنگیان چه درک و فهمی از تحریم های اقتصادی امریکا دارند؟ ذهنیت و نگرشها، جهت گیری ها و قضاوت های دانشجو معلمان نسبت به این تحریم های اقتصادی چگونه است؟

⁶ Analysis of Lived experiences

⁷ US economic sanctions

۲- پیشینه تحقیق

پژوهش‌های بسیاری در خصوص اثرات تحریم‌های اقتصادی بر جامعه ایران انجام شده است. در این بخش به برخی از این پژوهش‌ها پرداخته می‌شود و تفاوت این پژوهش‌ها با مقاله حاضر توضیح داده می‌شود.

عزتی و همکاران (۱۳۹۹) در مقاله‌ای با عنوان بررسی اثر تحریم‌های اقتصادی بر تولید و اشتغال بخش صنعت ایران بر اساس داده‌های بانک مرکزی و مرکز آمار ایران در سالهای ۱۳۵۵ تا ۱۳۹۵ به این نتیجه رسیده‌اند که تحریم‌های اقتصادی از کانال کاهش تولید صنعتی سطح اشتغال در بخش صنعت را کاهش داده است.

عزتی و سلمانی (۱۳۹۴) در مقاله برآورد اثر تحریم‌های اقتصادی بر رشد اقتصادی ایران نشان می‌دهند که تا پیش از تحریم‌های گسترده نفتی و بانکی در سالهای ۱۳۹۲-۱۳۹۳ رشد تولید ناخالص داخلی سرانه نیروی کار در ایران اثر مستقیم معناداری از تحریم‌های اقتصادی نپذیرفته است. نتیجه اینکه ریشه و مشکلات فعلی اقتصاد ایران بیشتر مشکلات داخلی و سوء تدبیرهای اقتصادی است و نه تحریم‌های اقتصادی دشمنان.

وحیده غلامی و الهام امین زاده (۱۳۹۳) در مقاله‌ای با عنوان رویکرد فعال در مقابله با پیامدهای تحریم‌های اقتصادی در قراردادهای تجاری به این نتیجه رسیده‌اند که اتخاذ رویکردی فعال در مقابله با تحریم‌های اقتصادی موجب می‌شود که نه تنها تحریم‌های اقتصادی در اکثر موارد مانعی برای اجرای قرارداد نباشند بلکه هزینه‌های طرفین قرارداد را نیز کاهش می‌دهند. در واقع بر خلاف آنچه تصور می‌شود که متعهد (کشور تحت تحریم) همواره به دنبال این است که در وضعیت تحریم‌های اقتصادی از اجرای قرارداد فرار کند؛ راهکارهای ارائه شده نفع متعهد را نیز در نظر می‌گیرد و با تدابیر قبل و حین قرارداد طرفین را به سمتی سوق می‌دهد که سودشان را در اجرای قرارداد جست و جو کنند.

محمد نهاوندیان، محمد لطفی، فرهاد رهبر (۱۳۹۰) در مقاله‌ای با عنوان جابه‌جایی شرکای تجاری به عنوان ابزاری برای کاهش پیامدهای منفی تحریم‌های اقتصادی به این نتیجه رسیدند که جا به جایی شرکای تجاری ایران با توجه به پیشینه بازرگانی هریک و رفتار متفاوت آنان در شرایط تحریم‌های اقتصادی، سازوکار تجاری مناسبی است که می‌تواند قدرت ابتکار عمل را به منظور کمرنگ کردن تحریم‌ها در اختیار ایران قرار دهد و با توجه به انتقال تعاملات تجاری و تقلیل مزایای به دست آمده از بهره‌مندی بازار ایران، هریک از کشورها را در نادیده گرفتن تحریم‌ها ترغیب کند. رویکردی که به یک توازن مثبت و پایدار و افزایش نقش آفرینی کشور در عرصه روابط تجاری منجر خواهد شد.

طغیانی و درخشان (۱۳۹۳) در مقاله عوامل تاثیر گذاری تحریم‌های اقتصادی بر ایران و راهکارهای مقابله با آن با استفاده از تجربیات جهانی به این نتیجه رسیده‌اند که شش عامل تدریجی و دایمی بودن تحریم‌ها، وجود درآمدهای غیر نفتی، راهبرد توسعه‌ای جایگزین واردات، رقابت جهانی، عدم همراهی کامل اقتصادهای نو ظهور مستقل با تحریم، وجود بانکداری برون

مرزی را به مثابه عوامل تقلیل دهنده تاثیر تحریم‌های اقتصادی شناسایی میکند و در مقابل هشت عامل چند جانبه شدن تحریم‌ها، بسته شدن بسیاری از مسیرهای دور زدن تحریم‌ها، محدود شدن دسترسی به نظام مالی بین‌المللی، هدف قرار دادن فروش نفت، همزمانی تحریم‌های اقتصادی با آثار برخاسته از اجرای طرح تحول اقتصادی، وابستگی شدید تولید داخلی به فناوری و مواد خام و واسطه‌ای خارجی، وابستگی نظام ارزی کشور به یورو و دلار، عدم مدیریت افکار عمومی به مثابه عوامل تشدید کننده تحریم‌ها بر ایران است.

مشهدی و رشیدی (۱۳۹۴) در مقاله تاثیر تحریم‌های وضع شده علیه ایران بر محیط زیست، انرژی و انتقال تکنولوژی از منظر حقوق بین‌المللی نشان می‌دهند که تحریم‌ها در حوزه محیط زیست موجب نقض حق بهره‌برداری از محیط زیست پاک که ارتباط مستقیمی با حق بر سلامت و حق حیات دارد و نیز نقض اصول عام و خاص حقوق محیط زیست از جمله اصل مسئولیت مشترک اما متفاوت اصل همکاری می‌شود همچنین با توجه به اهمیت گسترده انرژی در اقتصاد ایران اثرات گسترده تحریم‌ها بر این بخش امری محرز است در زمینه انتقال تکنولوژی نیز با تحدید انتقال دانش و تکنولوژی‌های مربوط به فعالیتهای هسته‌ای و انرژی و با تفسیر موسع قوانین وضع تحریم از تعریف تکنولوژی بخشهای مختلف صنعت و فناوری با مشکل مواجه شده است.

اغلب پژوهشهایی که به تاثیرات تحریم‌ها در ایران پرداخته اند به اثرات تحریم‌ها در حوزه‌های اقتصادی، سیاسی، بین‌المللی و غیره اشاره داشته‌اند. در برخی از پژوهشها نیز راهکارهایی برای کاهش یا تقلیل اثرات تحریم‌ها پیشنهاد شده است. اما کمتر پژوهشی به تجربیات زیسته گروههای مختلف اجتماعی از تحریم‌ها پرداخته است. گروههای مختلف اجتماعی تجربیات زیسته متفاوتی از تحریم‌های اقتصادی دارند. مطالعه و بررسی این تجربیات زیسته به محققان و پژوهشگران و سیاستگذاران کمک می‌کند که از تجربیات قضاوتها، احساسات و نظرات افکار عمومی اطلاع یابند و در برنامه ریزی‌ها و سیاستهایی که برای مقابله با تحریم‌ها اتخاذ می‌کنند بهره ببرند.

۳- روش پژوهش

این مقاله با هدف واکاوی تجربیات زیسته دانشجویان دانشگاه فرهنگیان از تحریم‌های اقتصادی امریکا تدوین شده است. شناخت و اطلاع از نگرشها، احساسات و جهت‌گیری‌ها و قضاوتهای جامعه مورد مطالعه، بدون بررسی تجربیات زیسته آنان از طریق روشهای کیفی ممکن نیست. (کرسول، ۱۳۹۱: ۸۱) روشهای کمی و آماری ممکن است شناخت و اطلاعات وسیع و گسترده‌ای از جامعه هدف در اختیار ما قرار دهند؛ اما نمی‌توانند اطلاعات دقیق و عمیقی از آنان در اختیار پژوهشگران و برنامه ریزان فرهنگی و تربیتی قرار دهد. برای حل این مساله استفاده از روش‌های کیفی می‌تواند شناخت عمیق و دقیقی از جامعه مخاطب و موضوع تحقیق در اختیار ما قرار دهد (کرسول، ۱۳۹۱). یکی از روش‌های کسب اطلاع از جامعه دانشجویی، بررسی تجربه‌های زیسته آنان است.

بیان تجربیات زیسته و روایت‌هایی که دانشجویان از نظرات، احساسات و جهت‌گیری‌های خود بیان می‌کنند می‌تواند اطلاعات ارزشمندی برای سیاست‌گذاران تربیتی و آموزشی قرار دهد. بر این اساس این مقاله تلاش می‌کند به بازنمایی^۸ برخی از تجربیات زیسته دانشجویان دانشگاه فرهنگیان البرز از تحریم‌های اقتصادی آمریکا بپردازد.

روش تحقیق در این پژوهش از نوع روش‌های کیفی^۹ است و در سطح توصیف و تحلیل به بررسی و تحلیل تجربیات زیسته دانشجویان دانشگاه فرهنگیان می‌پردازد. روش جمع‌آوری اطلاعات روش مصاحبه‌روایی^{۱۰} است و روش تحلیل، روش تحلیل مضمون^{۱۱} است.

در پژوهش‌های کیفی هدف پژوهشگر توصیف زندگی افراد است. در این شیوه پژوهش، پژوهشگر از طریق مصاحبه با افراد و مراجعه به متن مصاحبه‌ها و گزارش‌های مربوطه داد‌های لازم را درباره مراحل زندگی افراد و تجربه‌های آنان به دست آورده و همچنین نقطه عطف این تجربه‌ها را بازنمایی کرده و از آنها معنی بیرون کشیده می‌شود. بنابراین این روش تحقیق وقتی به کار می‌رود که پژوهشگر بخواهد تجربه‌های کسب‌شده یک فرد یا افرادی را در یک حیطه معین بازنمایی کند و از آنها به معنی‌سازی بپردازد (بازرگان، ۱۳۹۵: ۶۸).

جامعه آماری مورد مطالعه در این پژوهش دانشجویان دانشگاه فرهنگیان البرز است. نمونه‌گیری بر اساس نمونه‌های در دسترس از دانشجویان رشته آموزش تاریخ پردیس حکیم فردوسی دانشگاه فرهنگیان البرز انتخاب شدند. استراتژی نمونه‌گیری در این پژوهش بر پایه نمونه‌گیری نظری صورت گرفته است. نمونه‌گیری نظری^{۱۲} عبارت است از فرایند گردآوری داده‌ها برای نظریه‌پردازی که از این طریق تحلیلگر به طور همزمان داده‌هایش را گردآوری و کدگذاری و تحلیل می‌کند و تصمیم می‌گیرد که چه داده‌هایی را در مرحله بعدی گردآوری و آنها را از کجا پیدا کند (فیلیک، ۱۳۹۲: ۱۳۸). از آنجا که به لحاظ نظری بی‌نهایت نمونه می‌توان بدین شکل انتخاب نمود بایستی معیاری برای محدود کردن نمونه‌گیری تعریف شود. گلیزر و اشتراوس معیار «اشباع نظری»^{۱۳} را در این باره پیشنهاد می‌کنند (به نقل از فیلیک، ۱۳۹۲: ۱۳۹). اشباع نظری، مبنای داوری درباره زمان توقف نمونه‌گیری از جامعه آماری است. نمونه‌گیری و افزودن اطلاعات هنگامی پایان می‌یابد که اشباع نظری یک مقوله یا گروهی از مقوله‌ها حاصل شود. یعنی چیز جدیدی به دست نیاید و ادامه جمع‌آوری اطلاعات به تکرار مقوله‌ها منجر شود. بر این اساس تلاش شد تجربیات زیسته دانشجویان رشته آموزش تاریخ دانشگاه فرهنگیان البرز

⁸ Representation

⁹ Qualitative methods

¹⁰ Narrative interview

¹¹ Theme analysis

¹² Theoretical sampling

¹³ Theoretical saturation

از تحریم‌های آمریکا جمع آوری شود. پس از جمع آوری ۱۵ روایت از تجربیات زیسته دانشجویان از تحریم‌های آمریکا، اشباع نظری صورت گرفت.

یعنی ادامه جمع آوری روایت‌های دانشجویان از تحریم‌های اقتصادی آمریکا، مقوله یا مفهوم جدیدی به مقوله‌ها نمی‌افزود و به تکرار مقوله‌ها منجر می‌شد. بدین ترتیب نمونه‌گیری و جمع آوری اطلاعات متوقف شد. سن مصاحبه‌شوندگان بین ۱۸ الی ۲۱ سال بوده و همه پاسخگویان پسر هستند و رشته تحصیلی همگی آنان آموزش تاریخ هست. دانشجویان در این روایت‌ها به بیان تجربیات، نظرات، احساسات و قضاوت‌های خود از تحریم‌های آمریکا پرداخته‌اند. پس از جمع آوری روایت‌ها به کدگذاری^{۱۴} و مقوله‌بندی^{۱۵} و تعیین مضامین^{۱۶} اقدام شده است (عطاران، ۱۳۹۵؛ فلیک، ۱۳۹۲). در نهایت تحلیل روایی بر اساس مضامین استخراج شده از این تجربیات ارائه شده است.

لینکلن و گوبا (۱۹۸۵) در پژوهش‌های کیفی معیارهای چون اعتمادپذیری^{۱۷} باورپذیری^{۱۸} انتقال‌پذیری^{۱۹} اطمینان‌پذیری^{۲۰} تاییدپذیری^{۲۱} را به جای روایی^{۲۲}، پایایی^{۲۳} و عینیت^{۲۴} پیشنهاد می‌کنند (به نقل از فلیک، ۲۰۱۳: 420). به منظور اعتمادپذیری، باورپذیری و انتقال‌پذیری مضامین و اظهارات مهم، از ۵ نفر از دانشجویان همان دانشگاه کمک گرفته شد. آنان پس از مرور کدها و مضامین اصلی بیان داشتند که مضامین انتخاب شده به نوعی گویای تجربیات زیسته آنان از تحریم‌های اقتصادی آمریکا بر علیه نظام جمهوری اسلامی ایران نیز هستند. همچنین به منظور اطمینان‌پذیری و تاییدپذیری مضامین استخراج شده و فرایند تحلیل داده‌ها از نظرات ۲ نفر از متخصصان تربیتی و علوم سیاسی بهره‌برده شد. کدهای استخراج شده، انتخاب مضامین مضامین و فرایند تحلیل داده‌ها مورد پذیرش این دو نفر متخصص تربیتی و اجتماعی قرار گرفت. متخصصان تربیتی و سیاسی بیان داشتند فرایند تحلیل داده‌ها توانسته است تصویر و نمایش نسبتاً روشن و دقیقی از تجربیات زیسته دانشجویان از تحریم‌های اقتصادی آمریکا ارائه دهد.

۴. جمع آوری و تحلیل یافته‌ها

در بخش جمع آوری داده‌ها، از نمونه‌های در دسترس خواسته شد که تجربیات زیسته خودشان را از تحریم‌های اقتصادی آمریکا در قالب یک یا دو صفحه روایت کنند. دانشجویان در یک مدت زمان مشخصی تجربیات، نگرش‌ها و احساسات و

¹⁴ Coding

¹⁵ Categorization

¹⁶ Theme

¹⁷ Trustworthiness

¹⁸ Credibility

¹⁹ Transferability

²⁰ Dependability

²¹ Confirmability

²² Validity

²³ Reliability

²⁴ Objectivity

قضاوت‌هایشان را از تحریم‌های اقتصادی آمریکا در قالب متن‌های نوشتاری بیان نمودند. پس از جمع‌آوری متن‌ها و پالایش آنها، روایت‌های دانشجویان کدگذاری شدند. کد²⁵ به مفاهیم، گزاره‌ها و کلماتی که دانشجویان در روایت‌های خود برای توصیف احساسات، تفکرات، نگرش‌ها و جهت‌گیری‌هایی که از تحریم‌های اقتصادی آمریکا علیه ایران داشتند، اطلاق می‌شود. کدهایی که دانشجویان برای توصیف تحریم‌های اقتصادی آمریکا به کار بردند در مضامین ابعاد سیاسی، ابعاد اقتصادی و ابعاد اجتماعی و ابعاد انسانی دسته‌بندی شدند. دسته‌بندی این کدها و مقولات در جدول زیر آمده است.

جدول کدها مضامین اصلی

مضامین	کدها
ابعاد اقتصادی تحریم‌ها	<p>یک فرصت و امتیاز جدید برای پیشرفت کشور، استفاده از توانایی ظرفیت‌های داخلی، تبدیل شدن به کشور تولیدکننده کالاهای وارداتی، ارتقای تولید ملی، اقتصاد قوی، خودکوفایی و خودکفایی در تولید ملی و داخلی، اهمیت به تولید ملی و رونق تولید داخلی، تولیدکننده قطعات کلیدی، دور زدن تحریم‌ها، افزایش تولید ملی، ایستادن ایران در برابر آمریکا، صادرات با قلدری و اقتدار، تجربه فروش نفت به ونزوئلا، مقاومت در برابر تحریم‌ها، پیشرفت در انرژی اتمی و صنایع دفاعی، وابستگی کم به خارج، متکی نبودن به خارج، حذف دلار از معاملات</p>
معایب و محدودیتها	<p>گران شدن قیمت کالاهای تحریم اقلام دارویی، سخت‌تر شدن زندگی، سخت‌تر شدن زندگی بیماران خاص، کوچک شدن سفره‌ها، فشار حداکثری، اوضاع اسفناک، کاهش قدرت خرید، آشفته شدن وضع معیشت، ایستادن مردم در صف برای نیازهای اولیه، عدم رشد اقتصادی، تخریب‌کننده اقتصاد، کاهش ارزش پول ملی و سطح رفاه مردم، متکی به نفت اقتصاد تک محصولی، عدم ارتباط با بانک‌های دنیا، بلوکه شدن پول ایران، مصادره ۱۲ میلیاردی دارایی ایران، تحریم بانکی، تحریم نفتی، فلج شدن اقتصاد، فشار بیشتر بر طبقات پایین، شرایط بد اقتصادی، ضربه اقتصادی و اقلام حیاتی، آسیب اقتصادی به زندگی مردم عادی</p>

²⁵ Code

<p>کم کاری مسئولین، ربط دادن هر چیزی به تحریم‌ها، بی کفایتی و بدعهدی مسئولان، تحریم دلیل غیر قانع کننده هر گرانی، مسئولان سودجو، تحریم بهانه ای برای ناکارآمدی برخی دولتمردان و مدیران، سوءمدیریت، ضربه زدن دلال ها و رانت خوارها، اطاعت بی چون و چرا از آمریکا، باج دادن به آمریکا، چشم دوختن برخی مسئولین به آمریکا، تحریم توسط دولت ایران، تاثیر تحریم‌ها بر انتخابات ۱۴۰۰</p>	<p>در حوزه داخلی</p>	<p>ابعاد سیاسی تحریم‌ها</p>
<p>عدم مشروعیت تحریمها در جهان، تهدید محسوب شدن ایران برای آمریکا، برجام تجربه ناموفق از مراد و مذاکره با آمریکا، وعده های آمریکا مانند وعده های شیطان، سلطه گری و برتری جویی آمریکا، سیاست آمریکا استثمار و بهره جویی، آمریکا کدخدای جهان، تحریم ابزاری برای فشار آوردن به دولتهای مستقل، عدم توان حمله نظامی و رودرو آمریکا با ایران، برجام توافق باخت برد، عمل نکردن آمریکا به تعهدات برجام، ایران رتبه اول تحریم‌ها، سیاست های مختلف در مقابل آمریکا، اعمال سیاست های زورگویانه آمریکا، کاغذ پاره بودن تحریم‌ها، عدم نیاز مذاکره با آمریکا، خلاف سیاست های آمریکا عمل کردند، خارج شدن از برجام بی جسم</p>	<p>در حوزه بین المللی</p>	

<p>زندگی همیشگی با تحریم‌ها، گرم‌ترین بحث تحریم‌های آمریکا در مجلس مهمانی‌ها و تاکسی‌ها، عوض شدن خلیقات مردم، افزایش جرم و جنایت، افزایش طلاق، افزایش افسردگی، شناخت تحریم‌ها با اخبار شبانه‌گاهی و قیمت طلا و ارز، علاج کار توکل بر خدا و توجه به جوان‌ها، بدتر شدن زندگی مردم</p>	<p>ابعاد اجتماعی و فرهنگی تحریم‌ها</p>
<p>ظالمانه، شدید، سخت، فلج‌کننده، ناعادلانه، غیر انسانی، ناجوانمردانه، بشر ستیز، تروریستانه، نقض حقوق بشر</p>	<p>ابعاد انسانی تحریم‌ها</p>

در ادامه روایت‌های دانشجویان از تحریم‌های اقتصادی آمریکا بر اساس ابعاد سیاسی اجتماعی اقتصادی و انسانی تحلیل شده است.

۴-۱- ابعاد اقتصادی تحریم‌ها

اغلب دانشجویان (بیش از نود درصد) در بیان تجربیاتشان از تحریم‌های اقتصادی آمریکا، به فرصت‌ها و محدودیت‌های اقتصادی تحریم‌ها اشاره داشته‌اند. آنها فرصت‌ها و مزایای اقتصادی تحریم‌ها را با این مفاهیم و گزاره‌ها بیان نموده‌اند؛ یک فرصت و امتیاز جدید برای پیشرفت کشور، استفاده از توانایی ظرفیت‌های داخلی، تبدیل شدن به کشور تولیدکننده کالاهای وارداتی، ارتقای تولید ملی، خودکوفایی و خودکفایی در تولید ملی و داخلی، اهمیت به تولید ملی و رونق تولید داخلی، تولیدکننده قطعات کلیدی، دور زدن تحریم‌ها، افزایش تولید ملی، صادرات با قلداری و اقتدار، تجربه فروش نفت به ونزوئلا، مقاومت در برابر تحریم‌ها، پیشرفت در انرژی اتمی و صنایع دفاعی، وابستگی کم خارجی، متکی نبودن به خارج، حذف دلار از معاملات.

بررسی روایت‌های دانشجویان نشان می‌دهد که اکثر دانشجویان بیان داشته‌اند که تحریم‌های اقتصادی آمریکا علیه ایران منجر به افزایش توانمندی اقتصادی جامعه می‌شود. این عده از دانشجویان تحریم را فرصتی برای پیشرفت و اتکا به توانمندی داخلی در تولید کالا قلمداد می‌کنند که منجر به کاهش وابستگی به نفت و کالاهای وارداتی می‌شود و بدین ترتیب قدرت چانه زنی و مذاکره ایران را در مقابل قدرتهای بزرگ و سلطه‌گر افزایش می‌دهد. برای نمونه روایت شماره ۱ درباره تحریم‌های اقتصادی آمریکا اینگونه بیان می‌دارد " به طور کلی از نظر من تحریم یک فرصت است و تهدید نیست. تحریم وقتی به وجود می‌آید که تولید داخلی نباشد یا به عبارتی دیگر تحریم وقتی خودش را نشان می‌دهد که یک کشور از توانایی‌های داخلی و ظرفیت‌های داخلی خود نتواند استفاده کند." همچنین روایت شماره ۶ در مورد تحریم‌ها اینگونه بیان می‌دارد "در مورد تحریم‌های آمریکا علیه ایران باید بگویم که این تحریم‌ها هیچ اثری نخواهند داشت به شرط اینکه ما بتوانیم تولید کنیم

اگر بعضی ها می گویند تحریم هستیم و نمیتوانیم کاری کنیم؛ بدون شک بدانید که آنها به دلیل حقیر بودن یا ضعیف بودن خودشان این حرف ها را میزنند و آنها یا از توانایی ها و ظرفیت های داخلی ایران خبر ندارند یا اینکه خبر دارند و دوست ندارند که خبر دار شوند. به نظر من میشود با استفاده از ظرفیت های داخلی بسیاری از مشکلات کشور و گرانی ها را از بین برد و نیازی به مذاکره با آمریکا نیست."

۴-۲- ابعاد سیاسی تحریم ها

برخی از دانشجویان در تجربیاتشان (حدود هفتاد درصد) به تاثیر تحریم ها اقتصادی در سیاست داخلی و بین المللی اشاره نموده اند. این عده از دانشجویان تاثیر تحریم ها بر سیاست داخلی را با این مفاهیم و گزاره ها بیان نموده اند: کم کاری مسئولین، ربط دادن هر چیزی به تحریم ها، بی کفایتی و بدعهدی مسئولان، تحریم دلیل هر گرانی، سودجویی برخی از مسئولان، تحریم بهانه ای بر ناکارآمدی برخی دولتمردان، سوءمدیریت در تحریم ها، سو استفاده دلال ها و رانت خوارها از تحریم، اطاعت بی چون و چرای برخی دولتمردان از آمریکا، باج دادن به آمریکا، چشم دوختن برخی دولتمردان به آمریکا، تاثیر تحریم ها بر انتخابات ۱۴۰۰.

این عده از دانشجویان در تجربیات زیسته شان بر پیامدهای سوء، تحریم ها در سیاست داخلی اشاره می کنند و بیان نموده اند که تحریم ها باعث کم کاری و سوءمدیریت برخی از مسئولین سیاسی شده و بهانه ای است که برخی از مدیران و دولتمردان ناکارآمدی و بی کفایتی شان در مدیریت اقتصادی کشور را توجیه کنند.^{۲۶} برخی از دولتمردان و سیاسیون نیز حل مسائل و مشکلات اقتصادی کشور را در گرو رفع تحریم ها دانسته و برای حل مسائل داخلی چشم به اقدامات آمریکا دوخته اند. برای نمونه روایت شماره ۶ در مورد تاثیرات تحریم ها بر سیاست داخلی اینگونه بیان می دارد: "جالب اینجاست که این تحریم ها شده دلیل قانع کننده ای برای هر نوع گرانی شده است... تحریم های آمریکا باعث شد که مسئولین و دلالان تحریم زیر سایه ی آنها هر حرکتی را روی زندگی این مردم پیاده کنند،" همچنین روایت شماره ۱۲ در مورد تحریم ها اینگونه بیان می دارد "به عقیده ی من تحریم ها نهایتاً ۲۰٪ این اوضاع را عاملند زیرا این کشور هم ثروت زیادی دارد و هم متخصص زیاد پس مشکل کار تحریم های آمریکا نیست بلکه سیاست ها و مسئولینی هستند که نمی خواهند مردم در آرامشی که حق طبیعی آنهاست زندگی کنند و بیشتر از هر کسی همین افراد باید متشکر باشند از تحریم های آمریکا زیرا خودشان با تحریم های آمریکا بار خود را بستند و اکثراً فرزندان و اقوامشان در همین کشور متجاوز مشغول به گذر عمر هستند"

^{۲۶} اشاره دانشجویان در این مصاحبه ها بیشتر بر دولتمردان و مدیران دولت یازدهم و دوازدهم بوده است. زیرا در زمانی که این مصاحبه ها جمع اوری شده است هنوز دولت سیزدهم تشکیل نشده بود

برخی از دانشجویان نیز به اثرات تحریم‌ها در سیاست خارجی و بین‌المللی نیز توجه کرده‌اند. آنها اثرات تحریم‌ها بر سیاست خارجی و بین‌المللی را با این مفاهیم و گزاره‌ها بیان نموده‌اند؛ عدم مشروعیت تحریم‌ها در جهان، تهدید محسوب شدن ایران برای آمریکا، برجام تجربه ناموفق از مراد و مذاکره با آمریکا، وعده‌های آمریکا مانند وعده‌های شیطان، سلطه‌گری و برتری جویی آمریکا، سیاست آمریکا استثمار و بهره‌جویی، آمریکا کدخدای جهان، تحریم ابزاری برای فشار آوردن به دولتهای مستقل، عدم توان حمله نظامی و رودرو آمریکا با ایران، برجام توافق باخت‌برد، عمل نکردن آمریکا به تعهدات برجام، ایران رتبه اول تحریم‌ها، سیاست‌های مختلف در مقابل آمریکا، اعمال سیاست‌های زورگویانه آمریکا، کاغذ پاره بودن تحریم‌ها، عدم نیاز مذاکره با آمریکا، خلاف سیاست‌های آمریکا عمل کردن، خارج شدن از برجام بی‌جسم.

مرور روایتهای دانشجویان نشان می‌دهد که این گروه از دانشجویان مذاکرات برجامی دولت سابق (دولتهای یازدهم و دوازدهم) را برای کاهش تحریم‌های اقتصادی شکست خورده دانسته و معتقد هستند که در مذاکرات برجامی ایران بازنده بوده است. زیرا دولت ایران به تمامی تعهدات خود در برجام عمل کرد اما با بدعهدی آمریکا و کشورهای اروپایی مواجه شد. بنابراین از دیدگاه این گروه از دانشجویان امید بستن به دولت آمریکا و دولتهای اروپایی اشتباه سیاسی قلمداد شده است. برخی از آنها معتقد بودند که آمریکا از تحریم‌های اقتصادی و بین‌المللی برای اعمال سیاستهای سلطه‌گرایانه و برتری جویی خود بهره می‌برد. بطور کلی دانشجویان مذاکرات برجامی را تجربه‌ای ناموفق و تلخ در رفع تحریم‌ها ذکر کرده‌اند.

برای نمونه روایت شماره ۷ درباره پیامدهای بین‌المللی تحریم‌ها اینگونه بیان می‌دارد «کشورهایی مثل ایران، روسیه، سوریه، کلمبیا، مکزیک و کره شمالی مورد تحریم اقتصادی کشور آمریکا قرار گرفته‌اند که ایران هم در دوره اوباما و هم در دوره ریاست جمهوری ترامپ در رتبه اول قرار داشته تحریم‌ها باعث سختی وضعیت معیشت ملت ایران شده در اصل میتوان برجام را تجربه ناموفقی از مراد و مذاکره با آمریکا دانست. روایت شماره ۱۳ نیز این چنین بیان میکند "این برجام شد برای ما یک نمونه، یک تجربه... تجربه بد عهدی آمریکا ورد زبان همه شده امروز کسی نیست که دیگر نداند و نشنیده باشد که ملت ایران اگر بخواهد از مشکلات مادی و معنوی خود، رهایی پیدا کند؛ باید به خود، فکر خود، ایمان و اراده خود، جوان‌ها و شخصیت‌های خود تکیه کند و علاج کار را از خدای متعال بداند. شیطان به پیروان خودش میگوید خدا وعده‌ی روراست درست به شما داده بود، شماها از وعده‌ی خدا پیروی نکردید، پابند نمائید؛ من وعده‌ی دروغی به شما دادم، شما دنبال من راه افتادید!...

این عین امروز منطبق است با آمریکا. حالا شیطان در قیامت این حرف را میزند، آمریکاییها امروز در دنیا این حرف را میزنند؛ وعده میدهند، عمل نمیکنند، تخلف میکنند.»

۴-۳- ابعاد اجتماعی تحریمها

تعدادی از دانشجویان (حدود سی درصد) به ابعاد اجتماعی و فرهنگی تحریمها نیز اشاره داشته اند این گروه از دانشجویان ابعاد اجتماعی و فرهنگی تحریمها را با این مفاهیم و گزاره ها بیان داشته اند: زندگی همیشگی با تحریمها، کمک بیشتر به نیازمندان، تحریمهای آمریکا بحثهای گرم در مجلس مهمانی ها و تاکسی ها، عوض شدن خلیقات مردم در اثر تحریمها، افزایش جرم و جنایت، افزایش طلاق، افزایش افسردگی، شناخت تحریمها با اخبار شبانگاهی و قیمت طلا و ارز، علاج کار توکل بر خدا و توجه به جوانها. سخت شدن زندگی مردم

مرور تجربیات زیسته این دانشجویان نشان می دهد که تحریمها تاثیرات اجتماعی و فرهنگی نیز در جامعه داشته است. بحث تحریمهای اقتصادی آمریکا یکی از موضوعات اصلی گفتگوها و تعاملات جمعی و خانوادگی است. بیشتر افراد جامعه بحث تحریمها و اثر آن بر قیمت سکه طلا و خانه و اتومبیل را از طریق اخبار شبانگاهی و خبرگزاری ها و شبکه های اجتماعی دنبال می کنند. عده ای از دانشجویان معتقد بودند تحریمها منجر به افزایش آسیبهای اجتماعی همچون جرم و جنایت، طلاق، افسردگی بیکاری و تغییر روحیه و خلیقات مردم در جامعه شده است. برای مثال روایت شماره ۴ درباره پیامدهای اجتماعی تحریمها اینگونه بیان می دارد که: «وضع معیشت بسیار آشفته شد و این به بعد اجتماعی کشور هم آسیب وارد کرده است. خلیقات مردم به شدت عوض شده است و دیگر مرام و انسانیت مردمان گذشته تقریبا وجود ندارد. مردم بسیار در خود فرو رفته اند. جرم و جنایتها بسیار افزایش پیدا کرده است، چه خانواده ها که از هم جدا شده اند و چه زوج ها که آرزوی رسیدن به یک دیگر را دارند، همه نشان دهنده وضع معیشت مردم است در نتیجه اعمال این تحریمها به وجود آمده است.»

۴-۴- ابعاد انسانی تحریمها

برخی از دانشجویان در حدود چهل درصد به ابعاد انسانی تحریمها اشاره کرده اند. آنها ابعاد انسانی و اخلاقی تحریمها را با این مفاهیم بیان نموده اند؛ ظالمانه، شدید، سخت، فلج کننده، ناعادلانه، غیر انسانی، ناجوانمردانه، بشر ستیز، تروریستانه، تحریم حقوق بشر.

مرور روایتهای این دسته از دانشجویان نشان می دهد که آنها تحریمهای اقتصادی آمریکا را ناعادلانه، ضد حقوق بشر، غیر انسانی و ناجوانمردانه و عملی تروریستی دانسته اند. برای نمونه روایت شماره ۹ درباره ابعاد انسانی تحریمها بیان داشته است: «مقامهای دولت آمریکا تحریمهای اعمال شده علیه ایران را سخت ترین و فلج کننده ترین تحریمها در طول تاریخ تمدن

انسان نامیده‌اند. بسیاری از این تحریم‌ها به صورت ناعادلانه علیه ملت ایران وضع شده‌اند و بیشتر تأثیرات آنها بر روی مردم است نه بر دولت. تحریم‌های پزشکی، دارویی و . . . که بیشترین تأثیرات آن بر روی مردم ایران بوده است. این تحریم‌ها تأثیرات زیادی بر ابعاد مختلف کشور از جمله اقتصاد و معیشت مردم داشته است. با این وجود دولت ایران با همکاری مردم در طی این سالها به خوبی توانسته در برابر تحریم‌های غیرانسانی و ناجوانمردانه آمریکا مقاومت کند هرچند مردم ایران سختی‌های زیادی را از این تحریم‌های بزرگ متوجه شدند اما مقاومت ایران در برابر تحریم‌ها تاکنون جواب داده است.»

۵. نتیجه گیری

بیش از ۴۰ سال است که ایران تحت انواع تحریم‌های کشورهای اروپایی و آمریکا قرار دارد. طی ده سال گذشته این تحریم‌ها و به خصوص تحریم‌های اقتصادی از سوی آمریکا و متحدانش بر دولت و ملت ایران افزایش یافته است و تأثیرات اقتصادی اجتماعی و سیاسی خاصی را به همراه داشته است. گروهها، طبقات و اقشار اجتماعی مختلف تجربیات زیسته متفاوتی از این تحریم‌ها دارند. این مقاله به تحلیل تجارب زیسته دانشجوی معلمان دانشگاه فرهنگیان از تحریم‌های اقتصادی آمریکا پرداخته است. معلمان به عنوان یکی از گروههای مرجع اجتماعی نقش مهمی در شکل دهی به افکار و احساسات عمومی جامعه دارند. بینش نگرش و جهت گیری‌های سیاسی اقتصادی دانشجوی معلمان در عملکرد حرفه ای آنان در کلاسهای درس اثرات اجتناب ناپذیری خواهد داشت. بنابراین مطالعه و بررسی تجربیات زیسته معلمان و به خصوص دانشجوی معلمان درباره وقایع و تجربیات سیاسی اجتماعی و اقتصادی ضروری و اجتناب ناپذیر است.

بررسی تجربیات زیسته دانشجوی معلمان نشان می‌دهد که آنها به ابعاد اقتصادی و سیاسی تحریم‌ها بیش از ابعاد دیگر توجه داشته‌اند. اکثر دانشجویان بر محدودیت‌ها و فرصت‌هایی که تحریم‌های اقتصادی به همراه داشته است اشاره کرده‌اند. اغلب آنها بیان داشته‌اند اگر چه تحریم‌های اقتصادی معایبی همچون نابسامانی اقتصادی و تورم و بیکاری و رکورد را پی داشته است و در این وضعیت نابسامان اقتصادی، طبقات آسیب پذیر فشار بیشتری را متحمل شده‌اند اما همین تحریم‌ها فرصتی است که ایران از نظر اقتصادی به نوعی استقلال دست یابد و در تولید کالاهای اقتصادی و ضروری خودکفا و مستقل شود. اغلب دانشجویان بیان داشته‌اند که با وجود محدودیت‌ها و مسائلی که تحریم‌های اقتصادی در پی داشته است اما می‌توان این تهدید و محدودیت را به فرصت و امتیاز تبدیل ساخت.

دانشجویان علاوه بر ابعاد اقتصادی تحریم‌ها بر ابعاد سیاسی آن نیز اشاره داشته‌اند. در ابعاد سیاسی نیز به سیاست داخلی و سیاست خارجی معطوف به تحریم‌ها توجه نموده‌اند. دانشجویان در خصوص سیاست داخلی اغلب بر عملکرد ضعیف مسئولان و مدیران سیاسی و دولتی (در دولتهای یازدهم و دوازدهم) در خصوص تحریم‌ها اشاره داشته‌اند. آنها در روایت‌هایشان بیان نموده‌اند که برخی از مدیران و مسئولان سیاسی، ناکارآمدی و سوء مدیریتشان در رفع مشکلات و مقابله با مسائل اقتصادی را به تحریم‌ها مرتبط می‌سازند تا بدین وسیله کم کاری و بی‌کفایتشان را پنهان کنند.

برخی از مسئولان دولتی نیز رفع مشکلات داخلی را در گرو رفع تحریم‌ها امریکا دانسته و به سیاست‌های امریکا چشم دوخته اند. در عرصه خارجی و بین‌المللی نیز دانشجویان بیان داشته‌اند که مذاکرات برج‌ج‌امی که به منظور رفع تحریم‌ها صورت گرفت تجربه تلخی بود که ایران بازنده این مذاکرات محسوب می‌شود زیرا ایران به تمامی تعهدات برج‌ج‌امی وفادار باقی ماند اما دولتهای اروپایی و بخصوص امریکا به تعهداتشان در برج‌ج‌امی پایبند و متعهد نماندند. به طور کلی اغلب دانشجویان تصور مثبت و خوشایندی از عملکرد مسئولان سیاسی و مدیران دولتی (یازدهم و دوازدهم) در رفع مشکلات اقتصادی و مذاکرات برج‌ج‌امی در عرصه بین‌المللی برای رفع تحریم‌ها نداشتند.

برخی از دانشجویان نیز در تجربیات زیسته‌شان بر ابعاد اجتماعی تحریم‌ها اشاره نموده‌اند این عده از دانشجویان بیان نموده‌اند که تحریم‌ها باعث افزایش آسیب‌های اجتماعی همچون طلاق جرم و جنایت و افسردگی و تغییر خلقیات مردم شده است. افکار و احساسات عمومی به شدت تحت تاثیر اخباری است که به تحریم‌ها و نتایج تحریم‌ها در قیمت طلا ارز و سکه و غیره می‌پردازند. بدین ترتیب بایستی علاوه بر تاثیرات سیاسی و اقتصادی تحریم‌ها بر ابعاد اجتماعی و فرهنگی تحریم‌ها نیز توجه شود.

عده‌ای از دانشجویان نیز در بیان تجربیات زیسته‌شان از تحریم‌های اقتصادی امریکا بر ابعاد انسانی و حقوق بشری تحریم‌ها اشاره داشته‌اند. این عده از دانشجویان تحریم‌های اقتصادی امریکا را ناعادلانه، تروریستی، ضد بشری و مخالف با حقوق بشر ذکر کرده‌اند. تحریم‌های امریکا بیش از آنکه بر دولت ایران فشار آورد بر توده مردم و زندگی روزمره آنها اثر داشته است. تحریم‌های امریکا و بخصوص تحریم‌های غذایی و دارویی زندگی روزمره مردم را تحت تاثیر خود قرار داده و زندگی آنها را با دشواری و مسائل فراوانی روبه‌رو ساخته است.

بررسی تجربیات زیسته دانشجویان نشان می‌دهد که اغلب آنها بینش، نگرش و جهت‌گیری فعالی نسبت به تحریم‌های امریکا داشته‌اند. آنچه دانشجویان در تجربیات زیسته‌شان بیان داشته‌اند با سیاست‌های کلی نظام در موضوع تحریم‌ها هماهنگی و مطابقت بسیاری دارد. نگرشها و احساسات و تجربیاتی که دانشجو معلمان از تحریم‌های امریکا دارند می‌تواند به عنوان یک سرمایه اجتماعی در حمایت و پشتیبانی از سیاست‌گذاران و مدیران سیاسی و تربیتی به حساب آید. دانشجویان مورد بررسی معتقد بودند که اگر چه رفع تحریم‌ها دست بیگانگان است اما خنثی‌سازی و بی‌اثر ساختن آنها در اختیار خودمان است. تجربیات مذاکرات برج‌ج‌امی نشان داد که گره زدن مسائل داخلی به اقدامات خارجی و امید واهی بستن به دولتهای بیگانه تجربه‌ای شکست‌خورده است بنابراین با اتکای بر ظرفیتهای بومی و باور داشتن به توانمندی‌های داخلی می‌توان وابستگی اقتصادی به کشورهای بیگانه را کاهش داد و بر تحریم‌ها و زور گویی‌های خارجی غلبه کرد. این نتیجه‌گیری از تجربیات زیسته دانشجویان نشان می‌دهد که تا چه حدی نگرشها جهت‌گیری و قضاوت‌های آنها با سیاست‌های کلی نظام هماهنگی دارد.

دانشجو معلمان به عنوان یکی از گروههای مرجع و تاثیر گذار نقش مهمی در آموزش و تربیت افکار عمومی نسلهای آینده جامعه بر عهده دارند. آموزش سیاسی و ارتقای بینش اجتماعی دانشجو معلمان یکی از وظایف مهمی است که دانشگاه فرهنگیان می تواند بر عهده داشته باشد. طراحی واحد درسی با محوریت آموزش سیاسی اجتماعی مسائل روز در برنامه های درسی دانشگاه فرهنگیان، برگزاری گفتگوها و سمینارهای انتقادی سیاسی در گروهها و انجمنهای دانشجویی، برنامه ریزی کلاسها فوق برنامه با حضور اندیشمندان و صاحب نظران سیاسی اجتماعی پیشنهاداتی هستند که می توانند این هدف را محقق سازد.

منابع فارسی

- بازرگان، عباس (۱۳۹۵). مقدمه ای بر روشهای تحقیق کیفی و آمیخته، تهران: انتشارات دیدار.
- خنیفر، حسین (۱۳۹۷). اصول و مبانی روشهای پژوهش کیفی، به همراه ناهید مسلمی، تهران: انتشارات نگاه دانش.
- سلیمی، حسین (۱۳۷۵). تاملی در نظریه نظام جهانی، ماهنامه اطلاعات سیاسی، اقتصادی، شماره ۱۰۷-۱۰۸.
- سلیمی، حسین (۱۳۸۴). نظریه های گوناگون درباره جهانی شدن، تهران، سمت، ۱۳۸۴، چاپ اول.
- شورای انقلاب فرهنگی، (۱۳۹۰). مبانی نظری سند تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران، دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- صادقی، حسین (۱۳۹۹). مقدمه ای بر اقتصاد سیاسی ایران در سایه تحریم، به همراه هادی فرامرزی و مهدی خلیج زاده تهران: نور علم.
- طغیانی مهدی و درخشان، مرتضی (۱۳۹۳) تحلیل عوامل تاثیر گذاری تحریم های اقتصادی بر ایران و راهکارهای مقابله با آن فصلنامه راهبرد دوره ۲۳ شماره ۷۳ ص ۱۱۵-۱۴۶
- رووف، علی. (۱۳۷۹). جنبش جهانی برای بهسازی تربیت معلم، تهران: پژوهشکده تعلیم و تربیت.
- درخشان، حمیدرضا؛ جعفری، محمد (۱۳۹۳) واکاوی تحریم های اقتصادی مبانی نظری و تجربه بین المللی، تهران: موسسه تحقیقاتی تدبیر اقتصاد.
- عطاران، محمد (۱۳۹۵). پژوهش روایی: اصول و مبانی، تهران: انتشارات دانشگاه فرهنگیان.
- عزتی، مرتضی (۱۳۹۹) بررسی اثر تحریم های اقتصادی بر تولید و اشتغال بخش صنعت ایران، فصلنامه سیاستهای راهبردی کلان دوره ۸ شماره ۲۹ ص ۳۸-۶۵.
- عزتی، مرتضی و سلمانی، یونس (۱۳۹۴) برآورد اثر تحریم های اقتصادی بر رشد اقتصادی ایران، فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج سال ۱۸ شماره ۶۷ ص ۶۹-۱۰۱
- فلیک، اووه (۱۳۹۲). درآمدی بر تحقیق کیفی، ترجمه هادی جلیلی، تهران: انتشارات نی.
- کرسول، جان (۱۳۹۱) پویش کیفی و طرح پژوهش، ترجمه حسن دانایی فرد و حسین کاظمی، تهران: انتشارات صفار.
- مشهدی علی و رشیدی مهناز (۱۳۹۴) تاثیر تحریم های وضع شده علیه ایران بر محیط زیست انرژی و انتقال تکنولوژی از منظر حقوق بین الملل، مجله پژوهش حقوق عمومی دوره ۱۶ شماره ۴۶ ص ۱۰۳-۱۲۳.
- معین، محمد (۱۳۹۰) فرهنگ فارسی معین، تهران: انتشارات امیر کبیر .
- منظور، داوود؛ مصطفی پور منوچهر (۱۳۹۲). بازخوانی تحریمهای ناعادلانه: ویژگی ها، اهداف و اقدامات، فصلنامه سیاستهای مالی و اقتصادی، شماره ۱(۲) ص ۲۱-۴۱.

والرشتاین، ایمانوئل (۱۳۸۴)، سیاست و فرهنگ در نظام متحول جهانی (ژئوپلیتیک و ژئوکالچر)، ترجمه پیروز ایزدی، تهران: نشر نی، چاپ دوم.
 ودیعه، ساسان؛ کشانی، سعید؛ رجلو، سعید (۱۳۹۶) نظریه نظام جهانی در اندیشه و آرای والرشتاین، مجله پژوهش اجتماعی، شماره ۳۷ ص ۲۴-۴۳

Wallerstein, Immanuel (1979), **The Capitalist World Economy**, London: Cambridge university press.

Analysis of the lived experiences of Farhangian University students from US economic sanctions against the Islamic Republic of Iran

Mahmoud mohammadi¹, Rahman mohammadi²

1-Assistant Professor of Humanities and Social Sciences at Farhangian University

2-History student in farhangian university (Author)

Abstract

This article deals with the lived experiences of Farhangian University students from US economic sanctions against the Islamic Republic of Iran. For more than four decades, the US government has imposed heavy economic and political sanctions on Iran. One of the issues that are considered in the issue of sanctions is the impact of these sanctions on different social groups. Social groups in Iran have different experiences of these sanctions. The lived experiences of Farhangian University students as one of the reference groups in the education system can be very important and effective. Students' experiences of US sanctions in the coming years will affect their professional performance in teaching and learning. Students' experiences of US sanctions in the coming years will affect their professional performance in teaching and learning. These lived experiences will be passed on to school students in the coming years through education and teaching in the classroom. The research method in this article is qualitative methods. The statistical population is students of Alborz Farhangian University. Statistical samples were selected based on available samples from 15 students of history education. The data collection method was the narrative interview method and the data analysis method was the Theme analysis method. After collecting the interviews, the students' narratives were categorized based on four themes: the economic dimension of the sanctions, the political dimension of the sanctions, the social dimension of the sanctions, and the human dimension of the sanctions. The results of the analysis of the narratives show that the attitudes and tendencies of the students towards the US economic sanctions are largely in line with the general policies of the Islamic Republic of Iran.

Keywords: World system, Lived experience, Economic sanction, Student, farhangian university